на занятии дети работают активно и их деятельность способствует формированию морально-волевых сторон поведения: настойчивости, исполнительности, ответственности, привычки к волевому усилию (Р. С. Буре).

- Давать детям различные поручения, которые требуют самостоятельности со стороны детей, поскольку самостоятельность всегда подразумевает свободу и возможность контролировать свою жизнедеятельность (И. С. Кон).
- Строить педагогическую деятельность с выдвижением критериев оценки деятельности детей.
- Уделять должное внимание работе с родителями: воспитателям проводить индивидуальные консультации, предлагать рекомендации относительно успешного взаимодействия с детьми.
- Способствовать развитию психических процессов, так как самоконтроль неотъемлемым образом включен в их протекание.
- Создавать условия для взаимоконтроля между детьми в ходе любой деятельности: контроль ребенка за деятельностью другого ребенка способствует закреплению у контролируемого критериев успешного выполнения той или иной деятельности.
- Находить возможность воспитателям для личного контакта с каждым ребенком. Контакт может длиться недолго, но его роль для формирования Я-концепции очень велика.
- Обеспечить наиболее действенную стратегию взаимоотношений воспитателя с детьми: стратегию справедливого поведения, справедливой реакции, согласно которой взрослые в равной степени замечают успехи и неудачи и соответственно оценивают их.

АСНОЎНЫЯ ХАРАКТАРЫСТЫКІ ТЭХНАЛОГІІ ПРАЦЭСУ МАЎЛЕНЧАГА І ЛІНГВІСТЫЧНАГА РАЗВІЦЦЯ ДАШКОЛЬНІКАЎ У СІТУАЦЫІ РУСКА-БЕЛАРУСКАГА ДВУХМОЎЯ

Н. С. Старжынская, БДПУ, г.Мінск

Мэта тэхналогіі — фарміраванне ў дашкольнікаў маўленчай дзейнасці на беларускай мове, набліжанай па ўзроўні да адпаведнай дзейнасці на рускай мове, стварэнне перадумоў для выхавання двухмоўнай асобы.

Класіфікацыйныя параметры тэхналогіі (паводле Г. К. Селеўкі)

Па ўзроўні прымянення: прыватнаметадычная (прадметная).

Па філасофскай аснове: гуманістычная.

Па асноўным фактары развіцця: сацыягенная + псіхагенная.

Па канцэпцыі засваення: асацыятыўна-рэфлекторная + развіццевая з элементамі інтэрыярызацыі + сугестыўная.

Па арыентацыі на асабовыя структуры: ВУН + СРД + эўрыстычная.

Па характары зместу: навучальна-выхаваўчая, свецкая, гуманістычная, нацыянальна-накіраваная.

Па тыпе кіравання: сістэма малых груп.

Па арганізацыйных формах: групавая + індывідуальная.

Па пераважаючым метадзе: гульнявая, камунікатыўная, творчая, развіццевая.

Па накірунку мадэрнізацыі: на аснове актывізацыі і інтэнсіфікацыі дзейнасці дашкольнікаў.

Па катэгорыі навучэнцаў: масавая, усе катэгорыі.

Спектр мэтавых арыентацый

Дыдактычныя: фарміраванне чуйнасці да моўных норм і выразных сродкаў рускай і беларускай моў, маўленчых уменняў і навыкаў на беларускай мове, неабходных для што-

дзенных зносін: фарміраванне пінгвістычных адносін да мовы і уласнаи мауленчай дзейнасці.

Выхаваучыя: развіцце асобы, узбагачэнне унутранага духоунага свету, выхаванне любові і павагі як да рускай, так і да беларускай моу, фарміраванне нацыянальнага светапогляду.

Развіццевыя: развіцце моунай здольнасці; інтэлектуальных аперацый аналізу, параўнання, суаднясення розных параметрау моунай рэчаіснасці, абагульнення; творчых здольнасцей.

Сацыялізуючая: далучэнне да нацыянальнай культуры.

Канцэптуальныя палажэнні тэхналогіі

- Мова — сродак зносін, нацыянальнай ідэнтыфікацыі, сацыялізацыі і далучэння дзіцяці да агульнагістарычных і нацыянальных культурных каштоунасцей.
- Родная мова з'яуляецца адначасова і мэтай, і сродкам навучання і выхавання.
- У аснове фарміравання моунага механізму дзіцяці ляжаць змястоуныя абагульненні, якія узнікаюць у працэсе зносін з дарослымі і уласнай практычнай дзейнасці і прыводзяць да вычлянення моуных элементау, фарміравання іх значэнняу і правілау апераравання з імі.
- Крыніцай фарміравання моунай здольнасці з'яуляецца латрэба у сумеснай дзейнасці і зносінах дзіцяці з іншымі людзьмі, якія забяспечваюць такую дзейнасць.
- Стыхійнае мауленчае развіцце дашкольнікау у Беларусі характарызуецца рэцэптыуным і у пэунай ступені рэпрадуктыуным двухмоуем.
- Навучанне дзвюм мовам ажыццяуляецца найбольш эфектыуна у сітуацыі «адна асоба у адной сітуацыі зносін — адна мова».
- Інтэграванае паралельнае засваенне дзецьмі дзвюх моу — рускай і беларускай — з некаторым адставаннем беларускай прыводзіць да фарміравання двухмоунай асобы.

У тэхналогіі вылучаюцца наступныя *сродкі беларускамоўнага развіцця дашкольнікаў* і навучання іх беларускай мове: прафесійна-мауленчая гатоунасць выхавальніка; культурнае моунае асяроддзе дашкольнай установы; зносіны выхавальніка з дзецьмі; гульня; мастацкая літаратура; займальны мауленчы і моуны матэрыял; навучанне у штодзенным жыцці і на занятках; сумесная дзейнасць і зносіны дзяцей рознага узросту; вучэбныя дапаможнікі для дзяцей, метадычныя і вучэбна-метадычныя дапаможнікі для педагогау дашкольных устаноу.

Пад *зместам навучання* у тэхналогіі разумеецца узаемадзеянне выхавальніка з дзіцем у працэсе асобасна-арыентаваных зносін на беларускай і рускай мовах, а таксама спецыяльная лабудова працэсу навучання грамаце, які мадэліруе змест і метады даследавання заканамернасцей роднай мовы.

Асобасна-арыентаваны ладыход у тэхналогіі праяуляецца у тым, што беларуская мова як другая родная мова для дзіцяці уводзіцца як натуральны спосаб самавыражэння, «мова задавальнення» (А. А. Лявонцьеу).

Дыягнастычны блок тэхналогіі уключае дыягностыку развіцця беларускага маулення дзяцей, дыягностыку лінгвістычных ведау і уяуленняу і дыягностыку уменняу, атрыманых у ходзе паглыбленага навучання грамаце.

Методыка тэхналогіі беларускамоўнага развіцця дашкольнікаў і навучання іх грамаце ўключае агульную стратэгію развіцця беларускага маулення дашкольнікаў, уласна методыку развіцця мауленчых навыкау (фанетычных, лексічных, граматычных), прадуктыунага маулення і фарміравання моуных ведау і уменняу.

Агульная стратэгія

Развіцце беларускага маулення дзяцей ажыццяуляецца паэтапна, пачынаючы з паступовага увядзення беларускай мовы у розныя віды дзейнасці дзяцей ранняга узросту з мэтаи развіцця рэцэптыунага і рэпрадуктынага двухмоуя і яго пачуццеваи асновы, пераходзячы затым да навучання дашкольнікау малодшага і сярэдняга узросту прадуктыунаму мауленню і, нарэшце, фарміруючы элементарна тэарэтычнае стауленне да мовы у старэйшых дашкольнікау. Навучанне на кожным наступным этапе ажыццяуляецца на фоне далейшага развіцця і удасканалення мауленчых навыкау дзяцей, набытых на папярэдних этапах. У працэсе навучання неабходна: а) забяспечыць станоучую матывацыю маулення на беларускай мове; б) спалучаць стыхійную форму навучання, у якой забяспечваць так званае «утоенае» засваенне моуных нормау, з арганізаванай; в) спалучаць у працэсе навучання розныя віды мауленчай дзейнасці (спантанную, вучэбна-мауленчую, мастацка-мауленчую, моуна-пазнавальную); г) абапірацца на фарміраванне у дзяцей элементарнага асэнсавання моуных з'яу; д) абапірацца на мауленчыя навыкі дзяцей, набытыя пры засваенні рускага маулення.

Выніковасць тэхналогіі

Пабудавана інструментальная мадэль навучання дашкольнікау беларускай мове; вызначаны віды мауленчай дзейнасці, што уключаюцца у працэс навучання; распрацавана схема сістэматызацыі мауленчага і моунага матэрыялу у вучэбным працэсе дзіцячага сада; вызначаны крытэрыі адбору лексічнага, граматычнага, фанетычнага матэрыялу; упершыню вызначаны змест і спецыфіка методыкі фарміравання у дашкольнікау практычных мауленчых навыкау на беларускай мове; паказаны шляхі фарміравання камунікатыуных якасцей беларускага маулення; раскрыты змест і метады фарміравання у дашкольнікау 5—6 гадоу элементарнага асэнсавання фаналагічных і сінтаксічных адносін з мэтай навучання іх асновам правапісу і удасканалення навыку чытання. На гэтай аснове распрацаваны комплекс іерархічна арганізаваных камунікатыуных дыдактычных гульняу і практыкаванняу.

Літаратура

1. *Старжынская Н. С.* Тэорыя і методыка развіцця беларускага маулення у дашкольнікау. Мн., 2000.
2. *Старжинская Н. С.* Обучение грамоте в детском саду. Мн., 2000.
3. *Старжинская Н. С.* Формирование у дошкольников фонологических представлений // Вопросы психологии. 1981. № 5.
4. *Старжинская Н. С.* Формирование синтетического чтения у шестилетних детей // Вопросы психологии. 1988. № 5

Е. А. ФЛЕРИНА О ДЕТСКОМ ТВОРЧЕСТВЕ

Н. И. Стрелянова, МГПУ, г. Москва

Е. А. Флерина (1889 — 1952) — академик АПН (в настоящее время — РАО), профессор, доктор педагогических наук, возглавляла кафедру дошкольной педагогики МГПИ им. В. И. Ленина (в настоящее время — МПГУ) в сороковые — пятидесятые годы ушедшего двадцатого столетия. Под ее научным руководством совершенствовали свое мастерство высококвалифицированные специалисты дошкольного воспитания, в том числе из стран соцсодружеств. Издан и переиздан, переведен на многие языки первый вузовский учебник «Дошкольная педагогика».

Е. А. Флериной разработан оригинальный курс художе-ственного воспитания, связанного с развитием речи ребенка-дошкольника («Художественное слово»), который она передала своей молодой соратнице и коллеге по кафедре М. М. Кониной, сосредоточив тем самым свое научное профессиональное внимание на проблемах художественного детского изобразительного творчества — самой значимой, по ее мнению, детской деятельности, формирующей творческий потенциал личности.